

Hiiumaa Vallavalitsus
valitsus@hiiumaa.ee

Teie 17.05.2024 nr 9-6.1/1074

Meie 19.06.2024 nr 6-2/24/10671-2

**Ettepanekud Heltermaa sadama detailplaneeringu
eskiisi ja keskkonnamõju strateegilise hindamise
aruande eelnõu kohta**

Teavitasite Keskkonnaametit¹ Heltermaa sadama detailplaneeringu eskiislahenduse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) aruande eelnõu² avalikust väljapanekust. Kaaskirja kohaselt saab detailplaneeringu materjalidega tutvuda ja detailplaneeringu eskiislahenduse kohta arvamust avaldada ajavahemikul 01.06.2024-30.06.2024. Heltermaa sadama detailplaneering algatati Hiiumaa Vallavolikogu 16.12.2023 otsusega nr 20.

Planeeringuala suurusega 9,4 ha hõlmab Hiiumaa vallas Heltermaa külas Heltermaa sadama kinnistuid (Heltermaa sadam, Anti, Heltermaa alajaam, Unga, Suuremaja-Sadama, Elisa mast)³. Planeeringualasse hõlmatakse Heltermaa-Kärdla-Luidja tee ja Heltermaa-Sarve-Aruküla tee⁴ ja osaliselt ka ca 1,8 ha suurune mereala - Väinamere hoiuala (Hiiu), mis kuulub Natura 2000 alade võrgustikku Väinamere hoiuala loodus- ja linnualana.

Detailplaneeringu eesmärgiks on Heltermaa sadama territooriumi funktsionaalsemaks muutmine, maakasutus- ja ehitustingimuste määramine uue kauba- ja parvlaevakai, laoplatside, hoonete ja neile vajalike juurdepääsuteede rajamiseks, komplekselt riigimaanteede ristmiku lahendamine ohutu juurdepääsu tagamiseks kavandatavale kaubasadamale ja reisiparvlaevade ootealale ning kassadele, sadama maa-ala piiride täpsustamine, heakorrastuse, haljastuse, juurdepääsuteede, parkimise ja tehnovõrkudega varustamise põhimõttelise lahenduse andmine. Planeeringusse haaratud merealale on kavas ehitada kaubakai ja parvlaeva seisukai. Lisaks võib kaasneda ka lainemurdjate/muulide kavandamise vajadus. Kogu algatamise otsuse kohasele planeeringualale jääva mereala ulatuses toimub tahkete ainete merre paigutamine. Süvendusala jääb aga väljapoole planeeringu algatamisotsuse kohast planeeringuala.

Keskkonnaamet on varasemalt esitanud ettepanekud Heltermaa sadama detailplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi kohta oma 28.04.2023 kirjaga nr 6-5/23/6795-2. Keskkonnaamet on detailplaneeringu materjalidega tutvunud ning esitab täiendavad ettepanekud, millega palub arvestada:

1. Detailplaneeringu seletuskirjas on välja toodud veekaitsepiirangud, mis ulatuvad planeeringualale - Läänemere ranna piiranguvöönd, ehituskeeluvöönd ja veekaitsevöönd,

¹ Kiri on registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 17.05.2024 nr 6-2/24/10671 all

² KSH aruande eelnõu „Heltermaa sadama detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne“, koostaja Lemma OÜ, versioon 18.04.2024

³ Katastritunnused vastavalt 63902:001:0645, 63902:001:0050, 63902:001:2230, 63902:001:0255, 20501:001:1343, 63902:001:0620

⁴ Katastritunnused vastavalt 63902:001:3971 ja 63902:001:4010

Vastavalt looduskaitseasenduse § 38 lg 5 p-le 2 ei laiene ranna ehituskeeld kehtestatud detailplaneeringuga või kehtestatud üldplaneeringuga kavandatud sadamaehitistele ja veeliiklusrajatistele. LKS § 38 lg 5 p 2 nimetatud sadamaehitisteks on laevatatavatel veekogudel sadamaregistris registreeritud sadama sihtotstarbeliseks kasutamiseks vajalikud ehitised. Millele võib tagasihoidlikus mahus lisanduda ka sadama toimimist toetavaid funktsioone või ehitisi. Muude sadama territooriumile või lähiümbrusesse ehituskeeluvööndisse kavandatavate ehitiste ehitamine eeldab ehituskeeluvööndi vähendamist. Koostatava üldplaneeringu⁵ eelnõus on tehtud ettepanekud täiendavateks ehituskeeluvööndi vähendamisteks, mis on vajalikud sadama aladel mitmekesisemate arenguvõimaluste tagamiseks. Ühe ettepanekuna on välja toodud ka Heltermaa sadama varasema ehituskeeluvööndi vähendusega katmata osa.

2. Hetkel on detailplaneeringu seletuskirjas välja toodud, et kavandatud tegevustega kaasneb süvendamine, kaadamine ja tahkete ainete paigutamine ning nende tegevuste mahud ületavad keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses (KeHJS) toodud kohustusliku keskkonnamõju hindamise künniseid. Siiski peab detailplaneeringu seletuskirjast välja tulema, milliseid rajatise planeeritakse ja kui suured need on (sh maht), kuna hetkel see välja ei tule. Seletuskirjas toodud planeeringuala (lk 5) erineb detailplaneeringu asendiskeemil ja detailplaneeringu tugiskeemil näidatud alast. Viimastel on kavandatava kai suurus ja seega maht oluliselt erinev (vt joonis 1). Kui algselt oli kujutatud detailplaneeringu algatamise kohane planeeringuala, siis peab selle selgelt välja tooma (sh viitama, et seda on detailplaneeringu käigus muudetud ja viidata asendiplaanile). KSH aruandes on see välja toodud (ptk 1.1). Kuna detailplaneeringu seletuskirjas asuval joonisel vastav selgitus puudub, siis tekitab see ebaselgust. Palume detailplaneeringu seletuskirja täpsustada.

⁵ „Hiiumaa valla üldplaneeringu eelnõu“, koostaja AB Artes Terrae OÜ, töö nr 20056ÜP3

3. Leitud on sobiv kaadamisala. KSH aruande ptk-s 5.4.2 (lk 32) on pisut eksitav info, nagu paikneks kaadamispiirkond u 1 km kaugusel Väinamere hoiualast. Kaadamispiirkond jääb Väinamere hoiualale, mis kuulub üleeuroopalisse kaitstavate alade võrgustikku Natura 2000 Väinamere linnu- ja loodusalana. Siseriiklikult on hoiualad jagatud maakondade kaupa ja kui detailplaneeringu ala jääb Väinamere hoiualale Hiiu maakonnas, siis kaadamispiirkond jääb Väinamere hoiualale Lääne maakonnas. Väinamere hoiuala kaitseväärtused (kaitse-eesmärgid) on maakonniti pisut erinevad. Ehk korrektne oleks viidata, et kaadamispiirkond paikneb Hiiu maakonda jäävast Väinamere hoiualast (KLO2000340) u 1 km kaugusel idapool Lääne maakonda jääval Väinamere hoiualal (KLO2000241), või see eksitav lause hoopis ära kustutada.

Nõustuda ei saa lk 115 toodud kokkuvõtliku järeldusega, et kui kaadamisalana kasutada ala K1, siis on ebasoodne mõju Natura alale välistatud. Nõustuda saab, et kui kasutada kaadamisala K1, siis on halb mõju väiksem kui kaadamisala K2 puhul. Mõlema kaadamisala puhul on halb mõju Natura alale ebaoluline, aga K1 puhul on see veelgi ebaolulisem, kuid siiski mitte olematu.

Kas kaadamisala on kavas kasutada vaid konkreetse projekti jaoks (280 000 m³) või ka tulevikus näiteks sadama hooldussüvendamiste käigus? Kui on kavas kasutada vaid ühekordselt, ei ole mõistlik kavandada näiteks ametlikku kaadamisala. Kui kaadamisala soovitakse kasutada ka edaspidi, peab mõjude hindamises seda käsitlema. Juhime tähelepanu, et kaadamisala ei ole tööstusmaa sihtotstarbega, ala on mereelustiku elukeskkond ning kindlasti ei oleks lubatud kaadata materjali, milles oleks saasteainete sisaldused üle elumaa piirarvu. Seega ei ole korrektne käsitlus, mis on toodud lk 29 (välja toodud, et akvatooriumi võiks tinglikult käsitleda tööstusmaana, kuid unustatakse, et pinnas kaadatakse). Lisada võiks tabeli koos konkreetsete väärtuste, sihtarvude ning piirarvudega.

4. Lk 21 on toodud, et süvendamiseks kasutatakse ekskavaatorit. Lk 79 on toodud, et süvendamiseks kasutatakse pinnasepumpsüvendajat. Palume korrigeerida. Kuna süvendamispinnaest on 90% savi siis palume täpsemalt analüüsida pumpsüvendaja sobilikkust. Näiteks 2015 a Pärnu sadama sissesõidu süvendamisel veejoaga pumpsüvendajaga tekkis palju heljumit ning vesi muutus lausa piimjaks.

5. Välja on toodud: „Lisaks nähakse ette perspektiivset lainemurdjat (kaldaga funktsionaalselt seotud ehitis)“. Joonise 1 allkirjas on nimetatud „võimalikke“ tegevusi. KSH aruandes (lk 14) on toodud: „Detailplaneeringu eskiisplaani (Joonis 1) kohaselt on planeeringualasse haaratud merealale kavas ehitada kaubakai, parvlaeva kaitsemuul-seisukai, põhjamuul ja lõunamuul-kai“. Lk 11 ja 14 on öeldud: „Planeeringusse haaratud merealale on kavas ehitada kaubakai ja parvlaeva kaitsemuul-seisukai. Lisaks on tulevikus kavas ka täiendava lainemurdja kavandamine“. Märkime, et läbivalt on vajalik konkreetsetelt välja tuua, milliseid rajatise detailplaneeringu käigus kavandatakse ja mille osas mõjusid hinnatakse. Kui nimetatakse ka perspektiivseid rajatise, tuleb selgelt välja tuua, et need ei ole hõlmatud käesolevas KSH/detailplaneeringus. Oleks hea, kui lisatakse ka joonis, kuhu peale on nimeliselt kantud kavandatavad rajatised.
6. DP seletuskirja ptk 5.1.4. on toodud: „Planeeritud kinnistult kokku kogutav sadamevesi juhatakse ka edaspidi merre“. Juhime tähelepanu, et sadamaehitiste maalt suublasse sadevee juhtimiseks peab olema vastav keskkonnaluba (veeseadus § 187 p 6). Seega võiks juba planeeringu käigus läbi mõelda, et vajalik on rajada ka sobiv proovivõtukoht.
7. DP seletuskirja ptk 6 on toodud: „Ala detailplaneering ei käsitle uute keskkonnaohtlike tegevuste kavandamist ega vastavate objektide rajamist ning keskkonnalubade taotlemist“. Juhime tähelepanu, et DP kavandatakse uute kaide rajamist, vajalik on tahkete ainete

paigutamine merre, süvendamine ja süvenduspinnase kaadamine – tegevusteks on vajalik keskkonnaloa taotlemine (veeseadus § 187 p 8, 10, 11). Keskkonnaluba on vajalik ka sadevee suublasse juhtimiseks sadamehitiste maalt. Seega jääb ebaselgeks, millistele keskkonnalubadele viidatakse. Vajalik korrigeerida sõnastust.

8. Keskkonnaamet ei saa nõustuda detailplaneeringu seletuskirja ptk-s 6.1.1 (lk 29) toodud hinnangutega, et mõju Natura 2000 võrgustiku aladele ning mõju bioloogilisele mitmekesisusele ja populatsioonidele, taimedele ning loomadele ja kaitstavatele loodusobjektidele puudub (on neutraalne), kui rakendada leevendavaid meetmeid. KSH aruandes (lk 67) on samuti mainitud, et negatiivset keskkonnamõju ei saa välistada. Veel jääb arusaamatuks, kuidas saab väita, et meetmete rakendamisel on negatiivne mõju Väinamere loodus- ja linnuala kaitse-eesmärkidele ning ökoloogilisele terviklikkusele välistatud (KSH aruande ptk 6.1.5), kui tabelis 19 (lk 76) on kirjas, et tuuliku rajamisel ei ole välistatud lindude hukkumine tuulikuga kokkupõrgetes.

Planeeritav tuulik on ohuks eelkõige röövlindudele, kes on kohastunud lennu ajal jälgima objekte maa peal, mitte enda ees, mistõttu on just nende puhul oht kokkupõrkeks tuulikuga. Piirkonnas on mitu merikotka paari, mistõttu ei ole üksiku tuuliku ehitamine ja sedasi uue ohuallika lisamine mõistlik.

9. KSH aruandes on kirjas, et kaitsealuseid taimi 2023. a planeeringualalt ei leitud, sest nende elupaigas Heltermaa sadama kinnistul on olnud tugev inimõju. KSH aruandess (lk 77) fotodel (joonis 39 ja 40) on näha ja kirjas, et sinna on ladestatud freespuru, aga miks selline tegevus on rannas vee piiril ja kaitsealuse liigi elupaigas toimunud, ei ole seletatud. Kuigi selle koha peal ei ole muguljuurt tõenäoliselt juba kaua aega (sobimatu kooslus ja rikutud ala), siis freespuru ladestamine vahetult rannas peaks juba muudelgi põhjustel keelatud olema. Kõrgvee ja lainetuse tõttu on toimunud freespuru servas ka varinguid ja selle tulemuseks on mere saastamine orgaanikaga.
10. Leho Luigujõe koostatud ekspertarvamuses⁶ lk 15 on kirjas, et: „*Vältimaks ja vähendamaks olulist ebasoodsat mõju linnustikule, sh Väinamere linnuala kaitse eesmärgiks olevatele liikidele, tuleb süvendus- ja kaadamistööd vältida 1. aprillist 1. augustini, kuna sellel ajavahemikul kasutavad ala intensiivselt rändel peatuvad ning laidudel pesitsevad veelinnud*“. KSH aruandes lk 116 (ka detailplaneeringu seletuskirjas peatükis 6.1.1. lk 31) on aga linnustiku kaitseks kirjeldatud meetmetes kirjas, et: „*Süvendus ja kaadamistööd vältida 1. aprillist kuni 30. juunini, sest sellel ajavahemikul kasutavad nii sadama lähiala kui ka kaadamisala piirkonda pesitsevad veelinnud. Antud ajavahemikul võivad süvendus- ja kaadamistööd põhjustada nii otsest häiringut kui ka ebasoodsat mõju toidubaasile. Kuna veelindude poolne intensiivne mereala ja laidude ümbruse kasutus kestab pikemal perioodil (u aprillist- augustini), siis tuleb kaadamisel pargase sõidukoridor hoida maksimaalselt kattuvana Rohuküla–Heltermaa laevateega (millel esineva laevaliiklusega on piirkonna linnustik kohanenud). Vältida pargase sattumist laidude lähipiirkonda. Linnuparvede esinemisel hoida pargase sõidukiirus madal*“. Millistel asjaoludel on muudetud eksperdi määratud perioodi tööde vältimiseks? Linnuatlas⁷ andmeil pesitseb enamus veelinde veel ka juulis ja isegi augustis, mistõttu ei aita KSH aruandes kirjeldatud meede minimeerida mõjusid linnustikule ja seeläbi ka Natura 2000 alale.
11. Kalastiku uuringus on välja toodud järeldus, et kui töid teha väljaspool kevadist kalade kudeaega on mõju elustikule oluliselt väiksem. Tööde läbiviimisel veekeskkonnas peab vältima perioodi 01.04-30.06. Põhjaelustiku uuringus on näidatud, et leiti ainult tõruvähki,

⁶ Luigujõe, Leho, 2023. Heltermaa sadama laiendamise ja süvendamisega ja uue kaadamisala kasutuselevõtuga seotud linnustiku uuringute aruanne

⁷ Elts, J., Kuus, A., Leibak, E., 2018. Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus. Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu

kuid oleks võinud näidata ka püükide käigus saadud rändkrabi (*Rhithropanopeus harrisi*) leidu, mida kalastiku uuring välja ei toonud.

12. Muud tähelepanekud:

- 12.1 Joonise 37 legend ja allkiri on pisut eksitavad, kuna loodus- ja linnualad on seal nimetatud mitmuses. Juhime tähelepanu, et planeeringualale (ja joonisele) jääb vaid üks Väinamere loodus- ja linnuala. Samuti oleks korrektsem rääkida elupaiga asemel elupaigatüübist.
- 12.2 Lk 67 võiks korrektsuse huvides ja ebaselguse vältimiseks ära mainida, et kavandatava tegevuse ala kattub kahe omavahel kattuva Natura 2000 alaga: Väinamere loodus- (EE0040002) ja linnualaga (EE0040001). Muidu jääb mulje, et kuskil on eraldi loodusala ja kuskil on eraldi linnuala.
- 12.3 Lk 89 on toodud: „*Olemasolevate kaadamisalade seirete alusel taastub põhjaelustik ligi ühe vegetatsiooniperioodi jooksul kui kaadatav materjal ei muuda olemuslikult merepõhja iseloomu*“. Palume siinkohal viidata ka konkreetsetele seiretele, millele tuginetakse.
- 12.4 Tabelis 29 on Natura 2000 võrgustiku alade ja liikide kohta väidetud, et mõju puudub (neutraalne) leevendavate meetmete rakendamisel. Saab väita, et puudub oluline mõju, kuid mitte seda, et igasugune mõju üldse puudub.
- 12.5 Lk 115 „*Kaadamisalana tuleb Natura ebasoodsa mõju välistamiseks kasutada K1 ala või kaadamisala K2 piirkonda, mis jääb kaardistatud liivamadalatest kaugemale kui 500 m.*“ – sarnaselt eelnevale punktile: mõju ei ole välistatud, kuid minimeeritud ja mitte oluline.
- 12.6 Meetmed bioloogilise mitmekesisuse kaitseks – nende hulgas võiks igaks juhuks olla ka soovitus, mitte kasutada hilisemas haljastuses võõraid liike, vaid lasta kohalikel liikidel haljasalad asustada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Ester Pindmaa

peaspetsialist juhataja ülesannetes
keskkonnakorralduse büroo

Elviira Vanatare 511 9817 (keskkonnakorraldus), elviira.vanatare@keskkonnaamet.ee

Kai Ginter 5699 4373 (meri), kai.ginter@keskkonnaamet.ee

Maris Pertel 5902 8703 (looduskasutus), maris.pertel@keskkonnaamet.ee

Rita Miller 5301 1496 (loodushoid), rita.miller@keskkonnaamet.ee

Andres Miller 503 6455 (looduskaitse), andres.miller@keskkonnaamet.ee

Märt Kesküla 523 4410 (vee-elustik), mart.keskula@keskkonnaamet.ee